

АРХЕАЛАГІЧНАЯ КАРТА — ПЫТАННЕ ЧАСУ

Толькі за апошнія дзесяць гадоў вучонымі Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук адкрыты і даследаваны сотні археалагічных аб'ектаў па ўсёй краіне. І ў найбліжэйшы час перад даследчыкамі стаіць задача стварыць археалагічную карту на падставе суцэльнага вывучэння ўсёй тэрыторыі краіны.

Археалагамі інстытута праведзены шырокамаштабныя выратавальныя даследаванні ў зонах будаўніцтва Гродзенскай і Віцебскай ГЭС, атамнай станцыі, Нежынскага калійнага камбіната, другой Мінскай калыцавой аўтадарогі, а таксама падчас добраўпарадкавання абласных і раённых цэнтраў краіны. Развіваюцца новыя кірункі — напрыклад, падводная і архітэктурная археалогія...

Калі ў нас з'явіліся славяне?

Як развівалася тэрыторыя Беларусі ў перыяд Вялікага перасялення народаў, хто прыбываў на нашы землі, адкуль узяліся славяне, ці паўплывалі вікінгі на фармаванне першых дзяржаўных славянскіх утварэнняў — вось толькі некаторыя тэмы, што цікавяць беларускіх вучоных. Як расказала падчас IV Міжнароднага кангрэса гісторыкаў, прысвечанага 90-годдзю Інстытута гісторыі НАН Беларусі, загадчык сектара археалогіі ды старажытнай гісторыі Беларусі, доктар гістарычных навук,

прафесар Вольга Ляўко, ужо назапашаны пэўны матэрыял, які дазваляе не толькі ставіць пытанні, але і даваць на іх адказы, набліжацца да сучаснага разумення тых далёкіх гістарычных эпох ды іх узаемазвязі. За апошнія тры гады даследчыкамі знойдзена багата матэрыялу, які неабвержна сведчыць, што славянскі этнас фармаваўся і на тэрыторыі

Вольга Ляўко

паўднёва-заходняй Беларусі. Прычым выяўлена даволі многа комплексаў, а гэта паказвае, што рассяленне насельніцтва, якое мае славянскія рысы, было дастаткова інтэнсіўнае...

Выяўлены і сістэматызаваны раней невядомыя помнікі славянскай

гістарычна-культурнай спадчыны ў Дзяржынскім раёне (комплекс «Васілеўшчына»). Сенсацыйнымі сталі адкрыцці Кардона на Шуміліншчыне — гэты ўнікальны для Усходняй Еўропы помнік VIII—X стагоддзяў на шляху «з варагаў у грэкі», на 200 гадоў старэйшы за шырокавядомае Гнёздава пад Смаленскам.

У Жыткавіцкім раёне адкрытыя самыя старажытныя славянскія матэрыялы, якія датуюцца IV стагоддзем нашай эры і сведчаць, што славяне з'явіліся на тэрыторыі Беларусі на 200 гадоў раней, чым лічылася дагэтуль. Праведзеныя за апошнія два гады даследаванні на тэрыторыі іншых раёнаў пацвярджаюць гэта адкрыццё.

Упершыню ў айчынным гістарычнай навуцы цалкам даследаваны ўнутраная пляцоўка і абарончыя ўмацаванні на гарадзішчы мілаградскай культуры каля вёскі Вобчын Любанскага раёна. На археалагічным комплексе Асавец у Бешанковіцкім і Сенненскім раёнах атрыманы ўнікальныя касцяныя і бурштынавыя артэфакты. Важныя для археалагічнай навукі матэрыялы знойдзены падчас раскопак каля вёскі Бірулі ў Докшыцкім раёне і на археалагічным комплексе на рацэ Менка (у Мінскім раёне).

Навукоўцы ў пошуку

За апошнія дзесяцігоддзе супрацоўнікамі Інстытута гісторыі ўведзены ў навуковы абарот сотні раней невядомых дакументальных крыніц, што дазволіла значна пашырыць тэмы навуковых даследаванняў, удакладніць ранейшы змест і ўяўленні па многіх праблемах гісторыі, археалогіі ды антрапалогіі.

Так, выяўлены дакументы, якія дазволілі ўдакладніць час паступлення Францыска Скарыны ў Кракаўскі ўніверсітэт, два раней невядомыя дакументы Сімяона Скарыны (сына Францыска), а таксама паперы, якія сведчаць аб сустрэчы Францыска Скарыны з Марцінам Лютэрам, аўтограф і выява асабістай пячаткі беларускага гуманіста Васіля Цяпінскага.

З 2012 года сумесна з калегамі з Цэнтра напалеонаўскіх даследаванняў Францыі ладзіцца археалагічная экспедыцыя на месцы пераправы войскаў Напалеона цераз Бярэзіну падчас вайны 1812 года.

Ваеннымі гісторыкамі інстытута ўпершыню сабраны і ахарактарызаваны комплекс айчынных і замежных дакументальных і гістарыяграфічных крыніц, якія адлюстроўваюць маштабы і ступень удзелу беларусаў і жыхароў рэспублікі ў войнах і ваенных канфліктах XX стагоддзя. Варта згадаць пра зборнік дакументаў у шасці кнігах «Краіна ў агні». Над гэтым праектам акадэмічныя гісторыкі сумесна з расійскімі калегамі працавалі амаль дзесяць гадоў.

АНАТОЛЬ КЛЯШЧУК

Наогул, за апошнія дзесяцігоддзе вучоныя інстытута апублікавалі звыш 300 кніжных выданняў, больш за чатыры тысячы навуковых артыкулаў.

Адзін з інавацыйных праектаў, якім могуць пахваліцца супрацоўнікі Інстытута гісторыі, звязаны з Нацыянальным паркам «Белавежская пушча». Упершыню ў гістарычнай навуцы выяўлены шэраг унікальных гістарычных, археалагічных, этнаграфічных матэрыялаў. Да таго ж выпрацаваны канкрэтныя рэкамендацыі па практычным выкарыстанні гістарычна-культурнай спадчыны. Як вынік, папулярны ў турыстаў куток Беларусі пачаў знаёміць гасцей не толькі з прыроднымі багаццямі, але і з тутэйшай гісторыяй. У Белавежскай пушчы з'явіўся археалагічны музей

пад адкрытым небам, аналагаў якому яшчэ не было ў суседніх дзяржавах. Гарадзішча позняга бронзавага і ранняга жалезнага веку, пабудаванае на аснове навуковых даследаванняў, — толькі пачатак вялікага праекта. У далейшым тут можна будзе знаёміцца з пабудовамі і прадметамі побыту розных археалагічных культур, даведвацца пра матэрыяльнае і духоўнае жыццё старажытнага насельніцтва.

Падчас маштабных работ па добраўпарадкаванні радзівілаўскага палаца ў Нясвіжы даследчыкамі ўпершыню былі вывучаны канструктыўныя асаблівасці планіроўкі профілю рва і сцен бастыёнаў, на аснове якіх распрацаваны і рэалізаваны праекты іх рэканструкцыі па стане на XVI—XVII стагоддзі.

Акадэмічнымі антрапологамі ўпершыню рэканструювана аблічча малалетняга прадстаўніка полацкай княжацкай дынастыі Рагвалодавічаў, чые парэшткі былі выяўлены археолагамі ў кургане XII стагоддзя ў Друцку Талачынскага раёна. Навукоўцы таксама выявілі характэрныя антрапалагічныя рысы старажытнага і сучаснага насельніцтва полацкай зямлі. Вучоныя працягнуць развіваць антрапалагічную рэканструкцыю з выкарыстаннем сучасных камп'ютарных тэхналогій. Таксама камп'ютары будуць выкарыстоўвацца для стварэння электронных фондаў інстытута — баз даных, архіваў, публікацый, справаздач, графічных матэрыялаў, што дазволіць павялічыць інфармацыйную забяспечанасць даследаванняў.

Алена Дзядзюля

